

Paul Celan: MIT WECHSELNDEM SCHLÜSSEL / RAZ TYM, RAZ INNYM KLUCZEM (tł. Ela Binswanger)

Paul Celan: RAZ TYM, RAZ INNYM KLUCZEM

Raz tym, raz innym kluczem
otwierasz dom, w środku
zacina śniegiem przemilczanego.
W zależności od krwi, która z ciebie tryska,
z oczu, z ust lub z uszu,
zmienia się twój klucz.

Zmienia się twój klucz, zmienia się słowo
i swobodnie wiruje razem z płatkami.
Gdzie by cię nie pchnął wiatr,
tam wokół słowa lepi się śnieg.

(tł. Ela Binswanger)

*

Paul Celan: ZMIENNYM KLUCZEM

Zmiennym kluczem
Otwieram dom, w którym śnieg
zawiewa zapomnianym.
Zależnie od krwi
wytryskującej z twego oka,
ust i uszu -
zmienia się klucz.

Zmienia się klucz, zmienia się słowo,
któremu wolno ujeżdżać śnieżynki.
Zależnie od wiatru,
który cię odtrąca,
zasklepia się śnieg
wokół słowa.

(tł. Tymoteusz Karpowicz)

*

Paul Celan: MIT WECHSELNDEM SCHLÜSSEL

Mit wechselndem Schlüssel
schließt du das Haus auf, darin
der Schnee des Verschwiegenen treibt.
Je nach dem Blut, das dir quillt
aus Aug oder Mund oder Ohr,
wechselt dein Schlüssel.

Wechselt dein Schlüssel, wechselt das Wort,
das treiben darf mit den Flocken.
Je nach dem Wind, der dich fortstößt,
ballt um das Wort sich der Schnee.

z: „Von Schwelle zu Schwelle“, Deutsche Verlags-Anstalt GmbH, Stuttgart, 1955

Data powstania wiersza nieznana, w wydaniu szkolnym z 1953 roku; jak podaje Barbara Wiedemann (w: "Paul Celan. Die Gedichte", nowe wydanie z komentarzem, wyd. Suhrkamp, Berlin, 2018) w zebranych przez Wilhelma Capellego fragmentach "Vorsokratiker" Celan podkreślił (z wykrzyknikiem na marginesie): *"Dort ist das Tor, durch das die Pfade von Tag und Nacht gehen. Türsturz und steinerne Schwelle umfassen es. Es selber - in Äthers Höhen - ist von mächtigen Türflügeln ausgefüllt. Zu ihnen hat Dike, die Göttin der Vergeltung, die wechselnden Schlüssel_"* („Jest tam brama, przez którą przechodzą ścieżki dnia i nocy. Do bramy prowadzi nadproże i kamienny próg. Sama brama - na wyżynach eteru - ma potężne skrzydła drzwiowe. Dla nich Dike, bogini odwetu, ma zmienne klucze", tłum. ebs).

Dike (stgr. Δίκη Dikē 'zwyczaj', 'sąd', 'wyrok', 'kara', łac. Iustitia, Ius, 'sprawiedliwość', 'kara', 'prawo') - w mitologii greckiej bogini i uosobienie sprawiedliwości, jedna z trzech Hor. Uchodziła za córkę Zeusa i tytanidy Temidy. Odpowiadała za zachowanie równowagi i porządku w świecie. Jej siostry to Eunomia ("dobry porządek") i Eirene ("pokój"). Jest matką Hesychii, uosobieniem spokoju i pokoju.

Orficki hymn do Dike mówi:

Opiewam wszystkowiedzące błyszczące oczy Dike, która zasiada przy tronie boga ojca Zeusa, syna Kronosa, i z nieba patrzy na życie ludzi wielu plemion; która rozważnie karze niesprawiedliwość i godzi nierówne sprawy według prawdy i sprawiedliwości. Trudno wszak rozstrzygnąć to, co budzi się w złych sercach ludzi, którzy podejmują niesprawiedliwe decyzje. Ona tylko depcze nieprawę uczynki mściwą nogą, jest wrogiem niesprawiedliwych, ale przyjazna sprawiedliwym. O, bogini Dike, przyjdź ze swoimi szlachetnymi uczuciami, zawsze, gdy zbliża się wyznaczony dzień życia!

Bliskość z ojcem Zeusem pozwala Dike potępiać odkryte przez siebie naruszenia prawa i domagać się kary, choć tutaj w micie (jak często w rzeczywistości) ludzie muszą odpokutować za złe uczynki swoich władców, jak pisze Hezjod w poemacie "Dzieła i dni": Ale Dike, dziewicza córka Zeusa, chwalebna i czczona przez bogów, mieszkańców Olimpu, również czuwa. A gdy ktoś obrazi ją złośliwą pogardą, szybko siada obok swego ojca, syna Kronosa, i skarży mu się na świętokradczego ducha rasy, by lud mógł odpokutować za niegodziwe uczynki swego władcy, które są pełne podłych intryg.

Wypaczenie sprawiedliwości przynosi nieszczęście i karę boską. I odwrotnie, poszanowanie prawa

zapewnia społeczeństwu dobrobyt: Sprawiedliwość jest szybka, gdziekolwiek by przekupni ludzie nie zbaczali, nieuczciwie wydając wyrok. Dike spaceruje po mieście i miejscach ludzi, lamentując, spowita gęstą mgłą, przynosząc ruinę ludziom, których wysiedlono i nie rozdzielono zgodnie z tym, co im się należało. Z drugiej strony ci, którzy uczciwie doradzają obcym i miejscowym i nigdy nie odstępują od prawa, dla nich miasto prosperuje i jego mieszkańcy prosperują;

Dike jest utożsamiana z Astrają/Astraeą. W "Phainomena" Aratosa z Soloj, w epoce brązu, jest ostatnią pozostałą boską mocą, która opuściła zepsuty rodzaj ludzki i uciekła do nieba, gdzie stała się konstelacją Dziewicy. Jako uosobienie sprawiedliwości karzącej odpowiada Sprawiedliwości.

(tł. ebs)

Aratos z Soloj (stgr. Ἄρατος ὁ Σολεὺς Aratos ho Soleus; wersja łac. imienia Aratus; ur. około 310 p.n.e., zm. około 245 p.n.e.) - hellenistyczny poeta i lekarz grecki żyjący w czasach Ptolemeusza II Filadelfosa (panowanie: 284-246 p.n.e.). Urodził się w Soli w Cylicji. Aratos był uczniem filozofa Perseusza z Aten, z którym udał się na macedoński dwór Antygona Gonatasa, gdzie spędził resztę swojego życia. Z inspiracji króla napisał "Phaenomena - O znakach niebieskich", astronomiczny poemat heksametryczny parafrazujący dzieło Eudoksosa z Knidos, w którym opisał 44 konstelacje gwiazd. Sam nie był astronomem.

Katalog pism poety podaje Księga Suda. Oprócz Fenomenów jest tam wymieniony jeszcze jeden, późniejszy poemat astronomiczny, farmaceutyczny, kosmogoniczny, o rytuałach ofiarnych, nadto okolicznościowe wiersze żałobne, zwane epicediami. Wszystkie te utwory poszły w niepamięć wobec głównego arcydzieła poety, wspomnianych "Fenomenów" ("Phainómena") - to jest zjawisk na niebie.

*

obraz: Sprawiedliwość (Dike, po lewej) i Boska Zemsta (Nemesis, po prawej) ścigają zbrodniczego mordercę - Pierre-Paul Prud'hon (1758-1823): "La Justice et la Vengeance divine poursuivant le Crime", 1808, Luwr